

EDITORIÁL

Formalistická a štrukturalistická orientácia ruského a česko-slovenského teoretického myslenia o literatúre, estetike a kultúre presahovala v niektorých aspektoch výskumu až do kognitívnej oblasti. Napriek tomu zásadný podnet ku kognitivistickému pozorovaniu literárneho procesu vzišiel z anglo-amerického prostredia, v ktorom sa kognitívna literárna veda rozvíja približne od osemdesiatych rokov 20. storočia.

Vďaka formalistickým tradíciám literárnej vedy sú v slovenskom prostredí známe generatívne či syntaktické pravidlá literárneho textu a ich systémová komplexnosť. Hoci vznikol dlhý rad literárnych a teoretických prác, stále nedokážeme uspokojivo zodpovedať jednoduchú otázku, čo je literárnosť a aký je jej význam. V kognitivistickej perspektíve sa predpokladá, že táto otázka je riešiteľná len v sledovaní súvislostí a priestoru, kde sa (literárny) jazyk spája s ľudskou myslou, vedomím i telom. Pri formulovaní úloh výskumu a objasňovaní experimentov je významným činiteľom rozvoj neurotechnológií (MRI, EEG, PET atď.). Spolu s počítačovou vedou prinášajú významné poznatky (napríklad dokumentovanie súvislostí jazyka, hudby a vnímania krásy). Analýza kognitívnych činností sa však vždy spája aj so vzostupnými, syntetickými procesmi. Nové prístupy a poznatky navodzujú nové otázky, prinášajú nebývalé problémy a úlohy.

Hoci sa kognitivistické hnutie v slovenských vedeckých kruhoch už úspešne presadilo, kognitívna literárna veda je v stave zrodu a s jej inštitucionálnym formovaním sa iba začína. Na druhej strane, jej výskumy a výsledky už potvrdzujú kľúčovú úlohu kognitivistickej paradigmy v humanitných vedách. Uvedenú situáciu odráža aj toto interdisciplinárne číslo *World Literature Studies*. Články na medziodborovej úrovni (literatúra a umenie v prepojení s biológiou, kulturológiou, filozofiou, lingvistikou, estetikou, psychológiou) inklinujú k všeobecne skúmaným problémom: k evolúcii kultúry, a najmä k teóriám metafory a emócií (ďalším základným okruhom skúmaní v kognitívne orientovanej literárnej vede je narácia).

Cieľom čísla je prispieť do dynamickej situácie v kognitivistickom uvažovaní o literatúre, a preto poskytujeme priestor aj kognitivistom z Poľska a Českej republiky.

Jana Kuzmíková